

Martin Nilsson

## Toner ur Vägmärken

I den tredje artikeln i Svensk Kyrkotidnings serie om Dag Hammarskjölds "Vägmärken" (De två första publicerades i nummer 25-2013) berättar Martin Nilsson hur han arbetat med att tonsätta valda delar ur "Vägmärken" och hur detta arbete hjälpt honom i hans eget andliga sökande.

Den längsta resan är resan inåt. Den som valt sitt öde, som anträtt färdan mot sin egen botten (finns det någon botten?) – Dag Hammarskjöld

Resan från huvudet till hjärtat är kanske den längsta resan en människa kan göra. Att släppa alla föreställningar om vem jag är, var jag kommer ifrån och vart jag är på väg. Min resa med Dag Hammarskjöld började på min examensdag. En läkarexamen där min vän Johan lämnar över en present; boken Vägmärken. På insidan av pärmen står det skrivet: "Mot det förgångna: tack, till det kommande: ja!"

Utan några aningar vad boken skulle komma att betyda satte jag in den i min bokhylla, flyttade den så småningom med resten av flyttlasset till Jönköping och där, i en ny bokhylla, stod den i tre år utan att jag ägnade den en tanke.

Efter några år som läkare fick jag möjligheten att jobba för Läkarbanken i Kenya. När jag packade min väska tog jag med några olästa böcker från min bokhylla. Utan närmare eftertanke åkte Vägmärken, tillsammans med "Liftarens guide till galaxen" och ett häfte om meditation ner i ryggsäcken. Jag flög till Kisumu vid Victoriasjön och sedan vidare med bil till Maseno, där jag skulle jobba som jeepläkare under sex veckor. Ekvatorn gick genom vårt hus fick jag veta av min lokala koordinator. När jag gick från köket till badrummet så förflyttade jag mig från norra till södra halvklotet.

Att bo på ekvatorn innebär att mörkret faller ungefär vid samma tid året runt och att det går från ljus till mörker på mindre än en halvtimme. När mörkret hade lagt sig, malaria-

myggorna kommit fram, kvällsmaten var uppäten, kroppen avtvättad efter dagens arbete och allt det vägdamm som fastnat efter jeepens framfart på oftast bristfälliga vägar och stigar – då låg jag under mitt myggnät och läste Vägmärken. Dag Hammarskjöld talade till mig. Tilltalet i boken väckte genklang. Även om många texter var obegripliga och ibland alltför högtravande, så fanns där ett språk för det jag själv upplevde men inte kunde uttrycka.

### Längtan efter sanning

Jag bar på en längtan efter sanning, att vara sann mot mig själv och andra, och att våga vägledas av något annat än samhällets förväntningar och mitt eget behov av bekräftelse. Hammarskjöld hämtar formuleringar av Gud och kärleken från olika traditioner. "The lovers of God have no religion but God alone" (Rumi)

Kanske var det också mitt nyupptäckta intresse för meditation som gjorde att Hammarskjölds radikala texter slog an i mig. Att tömma sig själv, offret och tilliten i att våga falla. I Vägmärken finns flera citat från Mäster Eckhart. I en av sina predikningar skriver Eckhart: "Skall själen förnimma Gud, måste den också glömma sig själv och måste förlora sig själv; ty så länge den ser och känner sig själv, ser och känner den icke Gud. Men när den för Guds skull förlorar sig själv och uppger alla ting, så finner den sig själv igen i Gud. I det den förnimmer Gud, återfinner den i Gud på ett fullkomligt sätt sig själv och alla de ting som den har avstått från."

I zenmeditationens litteratur läser jag en text av Dogen, en zenmästare från 1200-talet, som beskriver en lik-



nande erfarenhet: "Att studera Vägen är att studera sig själv (självet). Att studera sig själv är att glömma sig själv och att glömma sig själv är att bli upplyst av alla tingen i universum."

Tiden i Kenya var viktig för mig på många sätt. Lokalbefolkningen inställning till livet påverkade mig starkt. Jag berördes av solidariteten, glädjen i det enkla och den inre tryggheten mitt i all fattigdom. Det var många utmaningar, prövningar och stunder av ensamhet, men jag kände mig fri och med mina begränsade sjukvårdsmedel gjorde jag så gott jag kunde. Hippokrates ord om att bota, lindra och trösta blev mer konkreta. Det blev också tydligt att man inte förändrar världen med sina tillfälliga insatser - situationen för de två stamfolken Luo och Luhya i sydvästra Kenya är den samma när man åker hem. I det lilla sker dock det stora. Några fler människor har fått behålla livet



och några kan fortsätta med minskat lidande. De stora förändringarna i världen, att vi borde dela på de tillgångar vi har på vår jord, fortsätter att lysa med sin frånvaro.

### Ett personligt tilltal

Dag Hammarskjöld skriver i ett vägmärke från 1957: "... Var morgon skall vårt väsens skål räckas fram... Räckas fram tom..." Vi måste skala bort, subtrahera och ge plats åt Gud, för att i enkelhet kunna se klart. 1959 skriver Hammarskjöld: "Enkelhet är att uppleva verkligheten icke i relation till oss utan i dess heliga oberoende. Enkelhet är att se, döma och handla utifrån den punkt i vilken vi vilar i oss själv. Hur mycket faller då ej bort! Och hur faller ej allt annat i läge!" Det är vetekornets lag, i Kristi efterföljd, som fördjupas i Hammarskjöld. Diktarna är tryckta i kronologisk ordning och språket och innehållet blir mer och mer mystiskt. Ett personligt tilltal - "Du" och mer och mer "ske Din vilja". "Jag är kärlet. Guds är drycken. Och Gud den törstande."

Efter Kenya och mötet med Hammarskjöld kände jag mig vilsen i den svenska sjukvården. Mitt behov av fördjupning och att stanna upp tilltog. Jag slukade böcker om andlighet, personlig utveckling och efter några olika meditationskurser och en två månaders vistelse i norra Indien hos en buddistisk lärare fann jag mig helt plötsligt som stipendiat på den kristna stiftelsen Berget i Rättvik. Där fanns möjlighet till ett konstnärstipendium som jag ansökt efter en meditationskurs och ett samtal med Bergets föreståndare Per Mases. Syftet var att tonsätta texter ur Vägmärken och ersättningen bestod i fritt uppehälle i sex månader på Berget.

Tiden på Berget är en av de viktigaste perioderna i mitt liv. Efter ett ganska yvigt sökande i det andliga smörgåsbordet landade jag på en kristen retreatgård, en kursgård, med ett kapell med dagliga mässor och tideböner. Parallellt med den kristna fördjupningen fick jag nya vänner, blev allt snabbare i skidspåret och mitt dagliga arbete vid pianot bar så små-

ningom frukt i små melodier och harmonier.

Texterna i Vägmärken är inte skrivna på vers. De flesta är korta anteckningar, kärnfulla och utmejslade, men där finns också några längre texter, som små berättelser. Det var en utmaning att hitta en rytm i texterna, att tänka bortom vers och refräng och att våga lita på att det skulle bära.

Jag läste texterna gång på gång tills det uppstod en rytm och en melodi. Ibland fanns det färdiga harmonier som jag gärna ville använda och andra skapades efter att melodin var klar. Det blev åtta låtar med texter från Vägmärken samt två instrumentala stycken.

Flera av låtarna blev som Taizé-sånger, med en kort text som upprepas flera gånger. Dag Hammarskjölds kärnfulla meningar tål att upprepas och de förstärks och fördjupas när de får en melodi och en rytm. Stilen på musiken blev mer skiftande än jag tänkt mig från början. Från bossa, jazz, blues, pop till stilla ballader. Efter tiden på Berget återvände jag hem till Jönköping för att förbereda en studioinspelning av musiken. Det blev en CD med titeln "Toner ur Vägmärken". Någon beskrev det, efter att hon lyssnat på skivan, som en blandning av Bo Kasper och kammarjazz.

Genom åren har det blivit ett 50-tal konserter med "Toner ur Vägmärken". Jag började så småningom att berätta om Dag Hammarskjölds liv mellan sångerna. Det blev som en röd tråd i programmet - från vaggan till graven - och personen Dag fick växa fram mellan musikstyckena. Under mina år i Stockholm fick jag hjälp av duktiga musiker, som basisten Jan Adefelt och sångerskan Monica von Schreiner. Musiken böjde sig mer mot jazzen.



### Förändrad självbild

När jag spelade samma musik gång på gång och upprepade texterna, upptäckte jag hur min syn på min egen insats förändrades, min bild av mig själv och publiken. Många i publiken hade en relation till Hammarskjöld. De minns när han dog eller visste någon som hade träffat honom personligen. Vid ett par tillfällen fick jag också träffa släktingar till Dag. Flera personer som jag mött i samband med Vägmärkenkonserterna har under många år haft Vägmärken på sitt nattduksbord. Som en följeslagare, ett visdomsord för dagen eller en hjälp i att utveckla sin andlighet. En ofta citerad bön "Du som är över oss, Du som är en av oss, Du som är - också i oss" är fortfarande ett centralt vägmärke för mig. När jag sjunger eller spelar den låten, blir det omöjligt att vara likgiltig.

Det är med tacksamhet jag nu, genom att skriva den här texten, har tittat tillbaka på "mina år med Hammarskjöld", att det är omöjligt att veta vilka stigar olika personer och böcker kommer att leda livet in på. Cirklar sluts för mig i Jönköping, där Dag föddes, och i Afrika, där han dog. Vägmärken fortsätter att läsas och hjälper oss att säga "Mot det förgångna: tack, till det kommande: ja

MARTIN NILSSON

Läkare, specialist i psykiatri och allmänmedicin, Malmö